

Масюк Ю. В.
Лукашенко Н. В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ПУТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО СТРАХОВАНИЯ ИМУЩЕСТВА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Резюме

Исследованы основные направления и проблемы развития агрострахования. Приведен расчет страхового возмещения страховыми компаниями Украины сельскохозяйственным предприятиям. Исследован механизм привлечения зарубежного опыта в аграрной сфере.

Ключевые слова: агрострахование, франшиза, страховое возмещение, Аграрный Страховой Пул, аграрный риск.

Masiuk J. V.
Lukashenko N. V.

Dnipropetrovsk State Agrarian University

DIRECTIONS OF PROVIDING EFFECTIVE PROPERTY IN AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINIAN INSURANCE

Summary

It has been studied the main directions and problems of agricultural insurance. The calculation of insurance reimbursement by insurance companies of Ukraine agricultural enterprises. It has been investigated the mechanism of attraction foreign experience in the agricultural sector.

Keywords: agricultural insurance, deductible, insurance indemnity, Agricultural Insurance Pool, agricultural risk.

УДК 336.012.23

Микуляк О. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Досліджено теоретично-концептуальні аспекти фінансового управління господарською діяльністю; систематизовано та доповнено перелік концепцій сучасного фінансового менеджменту; підкреслено роль вартісно-орієнтованого управління з огляду на виконання головних завдань функціонування господарських структур. **Ключові слова:** фінансовий менеджмент, концепції фінансового менеджменту, фінансово-економічні інтереси, вартісно-орієнтоване управління, вартість капіталу, ефективність вкладення коштів, грошові потоки, вартість грошей у часі, підприємницький і фінансовий ризик, ефективність ринку, асиметричність інформації, агентські відносини.

Постановка проблеми. Ефективне ведення бізнесу неможливе без оптимально побудованої системи фінансово-економічного управління, яка ґрунтується на охопленні усіх аспектів господарської діяльності. Одним з головних завдань управління фінансами підприємства є досягнення та подальше забезпечення належного рівня його конкурентоспроможності у короткотерміновому та довготерміновому періодах, що неможливо без адекватного вирішення у повсякденній роботі сукупності питань формування, розподілу й використання фінансових ресурсів. Цього можна досягнути через адекватне впровадження пріоритетних концептуальних засад у практику фінансового управління господарською діяльністю та реалізацію важливих напрямів фінансового менеджменту, зокрема: забезпечення фінансово-економічних інтересів власників капіталу і збільшення ринкової вартості підприємства; мінімізація вартості капіталу, ефективне вкладення коштів; управління грошовими потоками та оцінювання часової вартості грошей; врахування підприємницького і фінансового ризику; своєчасне та повне отримання необхідної інформації для ухвалення фінансових рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема концептуальної побудови фінансового управління господарською діяльністю присвячено значну кількість наукових праць відомих українських дослідників фінансового менеджменту, а також зарубіжних авторів економічних теорій, що заклали підвалини для формулювання важливих фінансових концепцій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Практика ефективного фінансового менеджменту передбачає застосування чітких узагальнених теоретичних напрацювань при ухваленні стратегічних і тактичних фінансових рішень, що вимагає конкретизації теоретично-концептуального забезпечення діяльності фінансового менеджера.

Мета статті. На підставі цього вважаємо за необхідне систематизувати і доповнити концептуальну базу фінансового управління господарською діяльністю виходячи із сучасних тенденцій розвитку фінансового менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Концептуальна сутність фінансового менеджменту полягає у розгляді його як форми управління процесами фінансування підприємницької діяльності, адекватної економіці ринкового типу.

В основі управління корпоративними фінансами лежить низка фундаментальних концепцій, які становлять його зміст і визначають конструктивні межі та головні напрями розвитку.

Систему базових теоретичних концепцій сучасного фінансового менеджменту поділяють на три групи, у межах яких можна узагальнити і доповнити такі:

- концепції, що опосередковують реалізацію мети та головних параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства (пріоритету фінансово-економічних інтересів власників; вартісно-орієнтованого менеджменту; вартості капіталу; ефективності вкладення коштів);

- концепції, які забезпечують реальну ринкову оцінку окремих фінансових інструментів інвестування у процесі їхнього вибору (грошових потоків; вартості грошей у часі; підприємницького і фінансового ризику);

- концепції, пов'язані з інформаційним забезпеченням економічних суб'єктів (ефективності ринку; асиметричності інформації; агентських відносин).

Концепція пріоритету фінансово-економічних інтересів власників. Уперше її висунув американський економіст Г. Саймон [1]. Він розробив теорію обмеженої раціональності та сформулював цільову концепцію економічної поведінки, що полягає у необхідності пріоритетного задоволення інтересів власників і максимізацію їхнього добробуту.

Зростання добробуту власників підприємства передбачає реалізацію комплексу цілей: ринкових (прибуток, рентабельність власного капіталу), фінансово-економічних (ніша на ринку, ринкова частка, темпи збільшення майнового потенціалу), виробничо-технологічних (рентабельність виробництва, зниження собівартості, диверсифікація) та соціальних (екологічність, залучення працівників до управління, плинність кадрів тощо).

Концепцію вартісно-орієнтованого менеджменту (ВОМ) визнано ключовою управлінською парадигмою, вона набуває поширення на практиці.

Вартісно-орієнтоване управління передбачає підхід до управління, націлений на максимізацію акціонерної вартості підприємства. Суть концепції полягає в тому, що управління підприємством у тривалій перспективі повинно бути спрямоване на підвищення вартості підприємства. Стратегію, цілі, бізнес-процеси, показники оцінки діяльності, винагороди визначають на підставі аналізу їхнього впливу на зміну вартості для акціонерів.

Концепція ВОМ виникла в 1980-х роках у США, згодом набула популярності у Європі, Канаді, Японії, Австралії та інших країнах. До її розвитку долучилися такі вчені, як А. Раппорт [2], Б. Стюарт [3], Д. Мактагард [4], Г. Арнольд [5], Т. Коупленд, Т. Коллер і Дж. Муррін [6] та інші. Інтерес до цієї концепції зумовлений прагненням збалансувати інтереси всіх зацікавлених сторін – акціонерів, кредиторів, співробітників, постачальників, покупців, уряду.

Головною метою сучасного корпоративного менеджменту для багатьох господарських структур визнано постійне підвищення (максимізація) їхньої вартості. Саме висока ринкова вартість підприємства слугує найліпшим доказом ефективності управління та показником інвестиційної привабливості. Цього досягають за допомогою ухвалення рішень, за яких доходи перевищують видатки. Водночас постійно удосконалюють механізм управління вартістю (у тім числі визначення моніторингових показників, систем мотивації, оцінювальних технологій тощо).

Фундаментальним елементом концепції ВОМ, який визначає архітектуру системи управління підприємством та забезпечує менеджмент практичним інструментарієм для ухвалення рішень, є фінансова модель визначення вартості на підставі ресурсних факторів. Вона об'єднує дві підсистеми: перша – моделі оцінювання новоствореної вартості (дисконтованих дивідендів, дисконтування вільних грошових потоків, остаточного прибутку), друга – група показників результативності, що формують величину фундаментальної вартості, серед яких – остаточний операційний прибуток, остаточний чистий прибуток, додана економічна вартість, додана ринкова вартість [7].

Концепція вартості капіталу. Первинні теоретичні основи цієї концепції закладено ще в 1938 р. американським економістом Дж. Уільямсом [8], а також американськими дослідниками Ф. Модільяні і М. Міллером [9]. Суть цієї концепції полягає в мінімізації середньозваженої вартості капіталу, тобто в оцінці витрат на його залучення з різних джерел, що має ключове значення в аналізі інвестиційних проектів і виборі альтернативних варіантів фінансування діяльності підприємства. Це, за інших однакових умов, забезпечує максимізацію добробуту власників.

Ціна капіталу – категорія, в основі якої є визначення суми фінансових витрат, необхідних для формування достатнього обсягу фінансових ресурсів. Вона, з одного боку, визначає рівень цих витрат, а з іншого – необхідність забезпечення мінімального рівня ефективності використання наявних фінансових ресурсів. Під час формування оптимальної структури капіталу орієнтиром має бути мінімум його ціни. Водночас передбачено механізм впливу вибраного підприємством співвідношення власного і позикового капіталу (структури капіталу) на показник його ринкової вартості.

Інвестований капітал формують декілька фінансових джерел, кожне з яких має для підприємства визначену ціну (відсотки за кредитами, дивіденди акціонерам тощо). Сукупна ціна всього капіталу об'єднує вартості його складових. Позиковий капітал, зазвичай, є дешевшим, ніж власний, оскільки пов'язаний з меншим ризиком. Однак значне збільшення частки позикового капіталу може негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства, унаслідок чого знизиться ринкова вартість акцій підприємства.

Концепція ефективності вкладення (розподілу) коштів об'єднує кілька теоретичних положень, а саме: сучасну портфельну теорію, яка обґрунтовує методологічні принципи статистичного аналізу й оптимізації рівня ризику та прибутковості інструментів фінансового інвестування (Г. Марковіц [10], Дж. Тобін [11], У. Шарп [12]); теорію дивідендної політики (Дж. Лінтер [13], М. Міллер, Ф. Модільяні [9]); теорію взаємозв'язку рівня ризику і прибутковості, яка відображає пряму залежність між рівнем ризику і прибутку; теорію альтернативних витрат (втрачених можливостей), що відіграє важливу роль в оцінюванні варіантів можливого вкладення капіталу, використанні виробничих потужностей, виборі інструментів кредитування покупців тощо.

Загалом зміст цієї концепції полягає у вкладенні капіталу з метою його подальшого нарощення. Інвестор, обираючи один із множини об'єктів вкладення коштів, втрачає інші фінансові альтернативи. Отриманий новий капітал має відшкодувати первісні інвестиції, компенсувати їхне інфляційне знецінення і забезпечити частку нарощення капіталу – прибуток.

Наприклад, початковий капітал інвестора дорівнює сумі коштів, вкладених у той чи інший актив, тобто ціні такого фінансового інструменту (об'єкта). Доходи від інвестицій поєднують загальну суму поточних виплат за фінансовим активом протягом визначеного проміжку часу і зміни ринкової вартості цього активу за той самий період. Інвестиція буде економічно обґрунтованою лише в тому випадку, якщо загальна сума доходів від неї (приріст багатства інвестора) перевищуватиме обсяг витрат.

Дохід, не отриманий унаслідок відмови від участі в операції, який має мінімальний ризик і мінімальну гарантовану дохідність, повинен бути врахований як альтернативні витрати в разі ухвалення будь-яких рішень, пов'язаних з використанням фінансових ресурсів підприємства. Оскільки в умовах ринкової економіки наявне велике розмаїття інвестиційних інструментів, то у підприємця завжди є можливість вибору між різними об'єктами вкладення капіталу, що пов'язані з різними рівнями ризику і норми прибутковості.

Концепція грошового потоку полягає в розробленні політики підприємства щодо залучення фінансових ресурсів, організації їхнього руху, підтримання у певному якісному стані. Фінансовий менеджер повинен знати, яка кількість коштів потрібна для сплати заборгованості, виплати дивідендів, коли виникає надлишок коштів або, навпаки, дефіцит, і залежно від цього приймати фінансові рішення про розміщення тимчасово вільних коштів або залучення додаткових фінансових ресурсів.

Зміст концепції грошового потоку зводиться до розуміння підприємства як сукупності почергових вхідних і вихідних потоків грошових коштів. З будь-якою фінансовою операцією асоціюється деякий грошовий потік, тобто множина розподілених у часі надходжень і виплат. Роль елемента грошового потоку можуть відігравати виторг від реалізації продукції, доходи, витрати, прибуток, платіж тощо. У більшості випадків ідеться про очікувані грошові потоки.

Отже, ця концепція фінансового менеджменту передбачає: ідентифікацію грошового потоку, його тривалість і вид; оцінку чинників, що визначають розмір його елементів; вибір коефіцієнтів дисконтування, що дає змогу порівнювати елементи потоку, генеровані в різні моменти часу; оцінку ризику, пов'язаного з цим потоком, і спосіб його врахування.

Концепція вартості грошей у часі. За її основу взято твердження, що гроші з плином часу втрачають вартість. На цей процес впливає інфляція й ризик. Для фінансового менеджера ця концепція має виняткове значення, оскільки в аналітичних розрахунках доводиться порівнювати грошові потоки, які акумулюють чи використовують у різні періоди.

Поточний фінансовий еквівалент майбутньої грошової суми є нижчим, чим вищі рівень інфляції і необхідна дохідність фінансової операції та чим віддаленіший термін отримання цієї суми.

Часовий аспект необхідно враховувати під час планування майбутніх грошових операцій, оцінки ефективності капіталовкладень і в усіх решта випадках, коли варто порівнювати грошові суми в різних часових проміжках.

Вартість грошей з часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку. Отже, одна й та ж сума грошей у різні періоди має різну вартість. Причому вартість грошей сьогодні завжди вища, ніж у будь-якому майбутньому періоді.

Як відомо, інфляційні процеси, властиві будь-якій економіці, зумовлюють знецінення грошей.

Така ситуація визначає бажання інвестувати кошти з єдиною метою – принаймні, отримати дохід, який покриватиме інфляційні втрати. На практиці для спрощення фінансових взаємовідносин і запобігання необхідності врахування впливу інфляції розрахунки виконують у твердих валютах.

У будь-якій фінансовій операції існує ризик неповернення інвестованих коштів і (чи) неотримання доходу. Цей ризик впливає з того, що кожен договір, за яким отримують гроші в майбутньому, має ймовірність бути невиконаним чи виконаним не повною мірою.

Якщо розглядати кошти як один із видів активів, то треба вказати на їхню головну особливість – будь-який актив повинен генерувати прибуток. З цього випливає, що сума, бажана для отримання в майбутньому, має бути явно більша від суми, вкладеної в теперішній момент.

Концепція підприємницького і фінансового ризику. Оскільки бізнес у будь-якій сфері перебуває під впливом багатьох чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, які іноді досить важко спрогнозувати, то він завжди має певний ступінь ризику, що залежить від розміру фінансових ресурсів підприємства. Тому фінансовий менеджер повинен обов'язково обчислювати і враховувати в рішеннях можливі наслідки фінансового й підприємницького ризику. Ризик – це можливість зміни бажаного результату, переважно у вигляді втрат, унаслідок реалізації одного з безліччя варіантів подальшої зовнішніх умов і внутрішніх чинників, які впливають на аналізований об'єкт. Можна припустити, що реалізація ризикової події приведе до позитивного фінансового результату. Наприклад, відшкодування збитків унаслідок стихійного лиха страховою компанією компенсувало втрати, а також дало змогу отримати певний дохід. Та все ж, зазвичай, під ризиком розуміють можливість настання несприятливих подій, які спричиняють втрати, зокрема фінансові.

Залежність між дохідністю фінансової операції та пов'язаним з нею рівнем ризику – очевидна: дохідність будь-якої фінансової операції тим вища, чим ризикованіша. Кількісну характеристику цієї залежності визначає обсяг капіталу, який може бути вкладений у ризиковану операцію. Чим менше серед потенційних інвесторів схильних до ризику, тим вища плата за ризик.

Концепцію ефективності ринку, зокрема, капіталу розуміють не в економічному, а в інформаційному значенні, тобто ступінь ефективності ринку характеризують рівнем його інформаційної насиченості й доступності інформації для учасників ринку. Ця концепція відображена в проблемах, пов'язаних з невідповідністю реального ринку капіталу ефективному (ідеальному) ринку. Ті рішення, які ухвалює фінансовий менеджер, можуть бути настільки ефективними, наскільки він оперує об'єктивною інформацією, отриманою з відповідних джерел. Тому якість інформації є визначальною в ухваленні фінансових рішень.

Фінансовий ринок має властивість ефективності, якщо він дає адекватну оцінку активам, які обертаються на ньому.

Ефективність фінансового ринку характеризують рівнем його інформаційної насиченості й рівномірним доступом до наявної інформації всіх його учасників. На ефективному ринку жоден з інвесторів не може отримати підвищеного, порівняно із середньоринковим, доходу завдяки додатковим відомостям.

У теорії фінансового менеджменту виділяють три форми ефективності – слабку, помірну і силь-

ну. За слабкої форми ефективності поточні ринкові ціни повністю відображають усю інформацію, яку містять минулі коливання цін. Це означає, що аналіз динаміки цін не дає інвесторам ніяких переваг і не дає змоги отримати більший прибуток. У разі помірно ефективного ринку поточні ціни відображають зміни цін у минулому, а також усю наявну однаково доступну інформацію. У цьому випадку не мають змісту (для отримання підвищеного доходу) не тільки аналіз цінових трендів, а й аналітичне опрацювання наявної на ринку інформації. Сильна форма ефективності (повна ефективність) передбачає, що ринкові ціни повністю відображають усю інформацію, отримання підвищених доходів неможливе. Це положення є в основі низки портфельних теорій. Його враховують інвестори, обираючи об'єкти вкладення капіталу. Однак жоден із функціонуючих фінансових ринків (ринків цінних паперів) не можна назвати ефективним повною мірою. Найважливіші фондові ринки перебувають у стані слабкої чи помірно ефективності.

Концепція асиметричності інформації тісно пов'язана з концепцією ефективності ринку. Асиметричність інформації означає її нерівномірний розподіл між учасниками ринку. Окремі категорії економічних суб'єктів можуть володіти інформацією, яка не є доступною іншим учасникам ринку капіталу однаковою мірою, та використовувати її для отримання більшого, порівняно із середньоринковим, доходу. Вважають, що в розумних межах асиметричність інформації є необхідною умовою існування фінансового ринку.

Ця концепція пояснює існування ринку як такого, оскільки кожний з учасників сподівається, що відома йому інформація, можливо, недоступ-

на конкурентам, відповідно, він може прийняти ефективне рішення. Також ця концепція перешкоджає створенню сильної форми ефективності ринку, для якої характерна інформаційна симетричність, тобто коли всі учасники мають доступ до всієї інформації, у тому числі й інсайдерської.

Концепція агентських відносин полягає в тому, що в міру ускладнення форм організації бізнесу поглиблюється розмежування між функцією володіння та функцією управління і контролю. Інтереси власників підприємства та його управлінського персоналу збігаються не завжди, що впливає на ухвалення управлінських рішень.

Агентські відносини у фінансовому менеджменті передбачають відносини між акціонерами (власниками) і менеджерами, а також між акціонерами і кредиторами.

У певних ситуаціях ці групи осіб можуть мати різні цілі, що створює потенційний конфлікт інтересів, наприклад, у разі прийняття фінансових рішень, які забезпечують миттєвий прибуток чи розраховані на перспективу. Для обмеження можливості прийняття управлінських рішень на шкоду інтересам акціонерів економічні суб'єкти змушені робити так звані агентські витрати, які є об'єктивним чинником і враховані в управлінні фінансово-господарською діяльністю.

Висновки і пропозиції. З позицій практичності базові концепції фінансового менеджменту розглядають як основу формування, обґрунтування та побудови ефективних моделей ведення бізнесу й фінансової поведінки підприємства. Систематизація концептуальних положень фінансового управління господарською діяльністю впливатиме позитивно на процес ухвалення фінансових рішень.

Список літератури:

1. Simon, Herbert A. (1955). A Behavioral Model of Rational Choice. *Quarterly Journal of Economics* 69: 99-118.
2. Rappaport A. Creating shareholder value: The new standard for business performance, New York / A. Rappaport. – N. Y.: The Free Press, 1998. – 205 p.
3. Stewart G. Bennet. The Quest For Value: the EVA Management Guide. – New York: Harper Business, 1991. – 738 p.
4. McTaggart J., Kontes P., Mankins M. The Value Imperative: Managing for Superior Shareholder Returns. – NY.: The Free Press, 1994. – 367 p.
5. Arnold G., Davies M. Value-Based Management: Context and Application. – John Wiley & Sons: Chichester, UK, 2000. – 384 p.
6. Коупленд Т., Коллер Т., Муррін Дж. Стоимость компаний: оценка и управление / 3-е изд., перераб. и доп.; пер. с английского. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2005 – 576 с.
7. Корж Р.В., Шевчук Н.В. Фінансові аспекти формування вартості підприємства // Ефективна економіка. – 2012. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1197>.
8. Williams, John Burr. Theory of investment value. Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1938.
9. Modigliani F., Miller M. The cost of capital, corporate finance and the theory of investment, 1958.
10. Markowitz, H.M. (March 1952). Portfolio Selection. *The Journal of Finance* 7 (1): 77–91. doi:10.2307/2975974.
11. Sharpe, William F. (1964). Capital asset prices: A theory of market equilibrium under conditions of risk. *Journal of Finance* 19 (3): 425–442. doi:10.2307/2977928.
12. Tobin, James (1958). Liquidity preference as behavior towards risk. *The Review of Economic Studies* 25 (2): 65–86. doi:10.2307/2296205.
13. Lintner, John (1965). The Valuation of Risk Assets and the Selection of Risky Investments in Stock Portfolios and Capital Budgets. *The Review of Economics and Statistics (The MIT Press)* 47 (1): 13–39. doi:10.2307/1924119.
14. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / І.О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
15. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

Мыкуляк О. В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

К ВОПРОСУ О КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ОСНОВАХ ФИНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Резюме

Исследованы теоретико-концептуальные аспекты финансового управления хозяйственной деятельностью; систематизирован и дополнен перечень концепций современного финансового менеджмента; подчеркнута роль ценностно-ориентированного управления с учетом выполнения главных задач функционирования хозяйственных структур.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, концепции финансового менеджмента, финансово-экономические интересы, ценностно-ориентированное управление, стоимость капитала, эффективность вложения средств, денежные потоки, стоимость денег во времени, предпринимательский и финансовый риск, эффективность рынка, асимметричность информации, агентские отношения.

Mykulyak O. V.

Ivan Franko National University of L'viv

ON THE CONCEPTUAL BASIS OF FINANCIAL MANAGEMENT

Summary

Investigated theoretical and conceptual aspects of the financial management of economic activities; systematized and expanded the list of concepts of modern financial management; emphasized the role of value-based management in the context of implementation of main tasks of economic structures functioning.

Keywords: financial management, concepts of financial management, financial and economic interests, value-based management, cost of capital, efficiency of investments, cash flows, time value of money, business and financial risk, market efficiency, information asymmetry, agency relationships.

УДК 369.041

Насібова О. В.

Харківський інститут фінансів

Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

БЮДЖЕТНІ ВИДАТКИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасний стан бюджетних видатків системи соціального захисту населення в умовах трансформаційних перетворень. Здійснено оцінку видатків зведеного бюджету України за функціональною класифікацією. Визначені структура та основні напрями бюджетного забезпечення соціального захисту населення.

Ключові слова: соціальний захист населення, соціальне забезпечення, бюджетне забезпечення, соціальні видатки, соціальні послуги, соціальні гарантії.

Постановка проблеми. Сучасна система регулювання соціально-економічних процесів являє собою складний механізм, кожен із компонентів якого виконує конкретну дію, спрямовану на досягнення суспільних цілей і водночас працює як цілісна система, що слугує інструментом реалізації державної економічної та соціальної політики. Важливе місце у цьому механізмі займає система соціального захисту, яка передбачає державну підтримку найбільш вразливих верств населення з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення, що протидіють дестабілізуючим життєвим факторам (інфляція, спад виробництва, економічна криза, безробіття тощо), а також розвиток недержавної системи соціального забезпечення як додаткової ланки підвищення добробуту громадян, участь в якій здійснюється на добровільних засадах.

Багатогранність трансформаційних процесів в економіці вимагає створення якісних умов життя громадян, що обумовлює необхідність перегляду підходів до механізмів державного управління соціальним захистом і передбачає певні функціональні зміни в організації фінансових відносин суб'єктів системи соціального захисту населення. Державна політика має бути побудована таким чином, щоб концентрувати зусилля органів державної влади на розв'язанні протиріч і усуненні невідповідностей між фактичними потребами населення в соціальному захисті і соціальних послугах та реальними можливостями держави в задоволенні конституційних соціальних прав громадян.

Забезпечення адекватної підтримки певних категорій населення потребує постійного використання фінансових ресурсів та їх обґрунтованого розподілення. Таким чином, важливого значення набуває фінансова спроможність системи соціального захисту населення, яка формується в конкретних економічних умовах і розуміння її як системи фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

З огляду на значення соціального захисту населення для суспільства і важливість забезпечення його фінансової стабільності, питання фінансового забезпечення цієї сфери перебувають у центрі уваги багатьох провідних економістів, управлінців, юристів, соціологів. Зокрема, останні дослідження відображені у працях таких вчених: Л.Б. Баранник [1], Г.С. Лопушняк [2], Д.В. Полозенко [3], В.Б. Тропіна [4], Н.П. Флорескул [5], І.Я. Чугунов [6] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць з даної тематики, на теперішній час через обмеженість бюджетних ресурсів і неефективність їх використання залишаються невирішеними багато проблем, пов'язаних з забезпеченням соціальної сфери, складовою якої є система соціального захисту населення. Недостатній рівень ефективності механізмів управління фінансами системи соціального захисту населення призводить до втрат суспільством можливостей здійснювати компенсацію соціальних ризиків у повному обсязі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення тенденцій бюджетного забезпечення системи соціального захисту населення, виявлення проблем щодо ефективного формування і використання бюджетних коштів, призначених на фінансування соціальних видатків в умовах трансформаційних перетворень в економіці та пошук оптимальних шляхів їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні фінансуються з державного та місцевих бюджетів, а також з державних цільових позабюджетних фондів соціального спрямування. Важливого значення набуває розгляд бюджетних видатків на соціальний захист населення, оскільки бюджет є одним із основних інструментів державного регулювання соціально-економічних процесів. Крім того, бюджет